

KUĆA NA IVICI NOĆI

KETRIN BANER

Preveo
Nikola Pajvančić

■ Laguna ■

Naslov originala

Catherine Banner

THE HOUSE AT THE EDGE OF NIGHT

Copyright © Catherine Banner 2016

Translation copyright © 2016 za srpsko izdanje, LAGUNA

Danijeleu

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Ali ostrva samo postoje
ako smo na njima voleli.*

Derek Volkot

I

SAKUPLJAČ PRIČA

1914–1921.

Nekada je čitavo ostrvo Kastelamare mučilo prokletstvo plača. Poticalo je iz pećina kraj mora, a pošto su ostrvljani kuće zidali od kamena koji su odatle vadili, od tog kamena koji je nekada bio tečna vatra samog vulkana, uskoro se plač razlegao u svim zidovima zgrada, odjekivao je ulicama pa je čak i zasvođena gradska kapija noću zapomagala kao ostavljena mlada.

Pošto ih je to prokletstvo mučilo, ostrvljani su se većito međusobno svađali. Očevi su se sporili sa sinovima, majke su se sukobljavale sa kćerima, komšije međusobno nisu razgovarale i sve u svemu, niko nije imao mira.

To je tako trajalo mnogo godina, sve dok jedne jeseni nije udario silan zemljotres. Ostrvljane je probudilo užasno podrhtavanje iz samog srca ostrva. Zemljotres je rastresao kaldrmu na ulicama i tanjire u kredencima. Zgrade su se drmusale kao da su od rikote. Do jutra je porušio sve kuće.

Dok je srušeno kamenje kukalo i plakalo, ostrvljani su se okupili da vide šta im je činiti.

Jednoj mladoj seljačkoj kćeri po imenu Agata ukazala se Bogorodica, pa je shvatila odakle potiče prokletstvo plača. „U

ostrvski kamen se bila uvukla nekakva tuga“, rekla je. „Moramo da od ovog krša izgradimo nov grad, i kada dovršimo taj veliki posao, prokletstvo plača će nestati.“

I tako su ostrvljani, kamen po kamen, obnovili grad.

Iz stare ostrvske priče, koju mi je prvi put ispričala Pina Vela, zapisano na praznik Svete Agate 1914.

I

Probudilo ga je kuckanje po žaluzinama. Znači, sigurno je zaspao. „Počeo je porođaj!“, doviknuo je neko. „Sinjor doktore!“

Bunovan, pomislio je da to govore o njegovoj ženi, pa je prišao prozoru upetljan u čaršave, pre nego što se prisetio da ona spava pored njega. Na prozoru je bilo lice seljaka Ricua, lebdelo je poput meseca u tami. „Ko se porađa?“, upita doktor.

„Grofova žena. A ko drugi?“

Onda je, da ne probudi svoju ženu, otišao do vrata. Na mesečini je sve u dvorištu izgledalo neobično jasno. Čak je i Ricu bio drugačiji. Seljak je na sebi imao svečani prsluk i kravatu. „To je neka greška“, rekao je doktor. „Nisam se dogovorio sa grofom da pomognem pri porođaju njegove supruge.“

„Ali lično mi je sinjor konte naredio da te dovedem.“

„Ja uopšte nisam ni pratio njenu trudnoću. Pratila ju je babica. D’Izantu je sigurno mislio da nju dovedeš.“

„Ne, ne, babica je već stigla. Grof hoće da i ti dođeš. Hitno je, kaže.“ Ricu je bio sav važan zbog poruke koju je preneo. „Hoćeš li doći? Smesta?“

„Moja supruga samo što se nije porodila. Ne želim da idem daleko od kuće ako nije neophodno.“

Ricu, međutim, nije odustajao od svog zadatka. „Kontesa je već počela da se porađa, evo sad malopre“, rekao je. „Izgleda da je neophodno, doktore.“

„A babica ne može sama?“

„Ne može, doktore. Porodaj je... težak. Trebaš im jer beba neće da izađe bez onih tvojih srebrnih mašica.“ Ricu je napucao usne zato što uopšte mora da govori o nečemu takvom; on nije prisustvovao rađanju nijednog od svoje devetoro dece, i više mu se dopadalo da misli kako su nikli iz zemlje, kao Adam i Eva. „Polaziš?“, ponovio je.

Doktor je opsovao sebi u bradu, pošto je bilo očigledno da mora da pođe. „Samo da se obučem“, rekao je. „Stići ću te na putu za pet minuta. Jesi li došao magarećom zapregom ili ćemo peške?“

„Ne, ne, doktore, došao sam zapregom.“

„Spremi je.“

Obukao se u mraku. Sat je pokazivao petnaest do dva. Spakovao je instrumente: forceps, metalne makaze, set špičeva – sve što je bio spremio za predstojeći porodaj svoje supruge – kao i morfijum i magnezijum-sulfat, za svaki slučaj. Pošto je sve to završio, probudio je ženu. „Koliko te često bude bolovi, *amore*?“, upitao je. „Grofova žena je počela da se porađa pre vremena – prokleta bila – i sad me zovu tamo.“

Ona se namrštila što je budi. „Ima još mnogo... pusti me da spavam...“

Ako bog da, uspeće da pomogne pri grofičinom porođaju i da se vrati na vreme za porodaj sopstvene žene. Otrčao je preko trga i probudio staricu Đezuina, koja je bila ostrvska babica pre nego što je počeo da je izdaje vid. „Sinjora

Đezuina, *mi dispiace*“, rekao je. „Hoćete li da sednete malo kod moje žene? Pozvali su me kod druge pacijentkinje, a mojoj ženi su počeli trudovi.“

„Kod koje druge pacijentkinje?“, upitala je Đezuina. „Sveta Agato, umire li to neka nesrećna duša na ovom ostrvu od koga je i bog digao ruke, pa da moraš da juriš u ovo doba noći?“

„Grofova žena je počela da se porađa pre vremena i ima komplikacija – moram da idem sa forcepsom.“

„Grofova žena, je li? I tebe su pozvali?“

„Jeste, sinjora.“

„Po onome što se priča, ne znam baš da li bi trebalo da ti porađaš sinjoru kontesu.“ Starica onda veoma značajno ućuta.

„A šta se to priča, sinjora Đezuina?“ Doktor nije mogao da prikrije razdražljivost.

„Svašta se priča“, reče ona.

„Dobro, hoćete li da dođete da pripazite na moju ženu?“

Đezuina se sabrala. „Da, Svete mi Agate, naravno da hoću. Gde si ti, momče? Daj da se uhvatim za tebe, da se ne sapletem o ovo nesrećno kamenje.“

Starica je zaista bila gotovo slepa. Pošla je za njim preko trga, držeći mu se za skut kaputa, pa se smestila na stolicu u uglu spavaće sobe. Nadao se da se njegova žena neće preplašiti ako se probudi i ugleda staricu u uglu.

Već je prošlo dva. Poljubio ju je u čelo pa otišao.

I dalje proklinjući, potražio je Ricua i njegovu magareću zapregu. Prokleti bili i grof i njegova žena. Nije htela da on vodi brigu o njenoj trudnoći, već se odlučila za negu ostrvske babice. Zašto onda sada tolika žurba, zašto ga zovu u vilu u dva ujutro? Ta njena komplikacija verovatno nije ništa ozbiljnije od zamršenog pupčanika ili posebno jakih bolova, i forceps verovatno uopšte nije potreban – a on ipak mora

da ostavi svoju ženu samu, da se odazove njihovom pozivu i ide na drugi kraj grada.

Ricu ga je čekao, sa šešinom u rukama, kao da je na misi. Popeli su se u škripava zeleno-žuta kola, oslikana prizorima iz velikih bitaka, brodoloma i čudesnih događaja iz ostrvske prošlosti. To nije bilo vozilo stvoreno za žurbu. U tišini prožetoj plavim hukom mora, putovali su usnulim ulicama. Mesec je uglačao lišće palmi i obasjavao prašnjavu leđa magarca. „Dve trudnice na čitavom ostrvu“, gundao je doktor. „Moja žena i kontesa, i sad se obe istovremeno porađaju. Pa ti budi *medico condotto*.“

„Ah“, reče Ricu, koji nije bio naročito sklon da iznosi svoj sud o mukama provincijskih doktora. „Al’ to je ipak dvostruki blagoslov, doktore, je li? Dve bebe rođene iste noći – to se na ostrvu nikad ranije nije desilo.“

„To je dvostruki problem.“

Na grofovju kapiju stigli su u dva i dvadeset. Doktor je uzeo kaput, šešir, torbu i stetoskop, pa krenuo trčecim korakom – da što pre dovrši taj posao.

Grof je čuvao stražu pred spavaćom sobom svoje supruge, u savremenom delu kuće. Obasjan električnim svetlom, izgledao je znojavo, reptilski. „Kasnite“, rekao je. „Pozvao sam vas pre više od sat vremena.“

„Nisam ni slutio da ću ja morati da pomognem pri ovom porođaju.“ Doktor je zbog razdražljivosti govorio otvoreno. „I moja žena počinje da se porađa; već danima oseća bolove. Izuzetno mi je nezgodno da je ostavim. A mislio sam da kontesa želi samo babicu.“

„I želi. Ja sam vas pozvao. Karmela je unutra, uđite pa vidite sami.“

Grof je zakoračio u stranu da bi doktor prošao pored njega i ušao u grofičinu sobu. Zbog nedavno uvedenog

električnog svetla, sve je izgledalo bledo. Babica je govorila u drevnom ritmu: *diši, napni se, diši, napni se*. Karmela, međutim, nije disala, nije se napinjala, i on je sada uvideo da nisu posredi samo obmotan pupčanik ili posebno jak bol. Nikako nije dobar znak da se porodilja u toj fazi ne napinje. On nije često osećao strah dok se bavi svojim poslom, ali ga je sada osetio, kako mu se širi leđima poput hladnog vetra.

„Napokon si stigao!“, rekla je babica prezrivo.

Pored kreveta je drhtala sićušna sobarica – kako se ono zvaše? Pjerandela – jednom joj je lečio oteklinu na nožnom palcu. „Donesite mi nešto da operem ruke“, rekao je. „Koliko je dugo pacijentkinja ovakva?“

„O gospode – već satima, sinjor doktore!“, zajecala je Pjerandela, noseći sapun i toplu vodu.

„Grčevi je muče jedan sat“, ispravila ju je babica, „a onda je obuzme ova iscrpenost, kada kao da ništa ne vidi.“

„Kada su počele kontrakcije?“, upitao je doktor.

„Pozvali su me rano juče ujutro. U sedam.“

Sedam. Znači oni se ovako muče već devetnaest sati. „A trudnoća nije bila problematična?“

„Baš naprotiv.“ Babica gurnu ka njemu svežanj papira – kao da on sada ima vremena za njih! „Kontesa leži u krevetu već mesec dana, šake su joj natekle i muče je teške glavobolje. Mislila sam da znaš“, promrsila je.

„Natekle šake!“, reče doktor. „Glavobolje! Zašto me niste pozvali?“

„Kontesa nije dozvoljavala“, rekla je babica.

„Ali *ti* – *ti* si mogla da me pozoveš.“

„Grofov doktor sa kopna pregledao ju je prošle nedelje. Rekao je da nije ništa. Šta sam ja mogla?“

„Trebalo je da se porodi u bolnici u Sirakuzi, a ne ovde!“ Doktor se okomio na babicu i prestravljenu Pjerandelu. „Ja

nemam instrumente za carski rez! Nemam čak ni dovoljno morfijuma!“

„Nije htela da te vidi“, rekla je babica. „Sumnjala sam na preeklampsiju, doktore, ali mene u takvim stvarima niko nikada ne sluša.“

Razbesnelo ga je to odbijanje da se preuzme odgovornost. „Trebalo je da se boriš da je prebace u bolnicu“, rekao je. „Trebalo je da to zahtevaš po svaku cenu!“

Pjerandela poče da kuka: „Isuse i Marijo majko božja, Sveta Agato, zaštitnice nesrećnika i svi sveti...“

Svest o onome što mora da uradi umirila mu je ruke. Tako je to uvek bilo, pre ili kasnije. „Neka se svi sklone“, rekao je. „Spremite prokuvanu vodu, čiste čaršave. Sve mora biti čisto.“

Doneli su vodu, istrgli čaršave ispod Karmelinog mlitavog tela. Doktor je sterilisao špric i napunio ga magnezijum-sulfatom, koji joj je zatim ubrizgao u ruku. Sada je radio automatski, kao da je to nekakav ritual, podnevni anđeo gospodnji ili krunica. Pripremio je morfijum, makaze, forceps. „Nađite mi iglu i konac“, rekao je babici. „Spremite gazu, spremite jod. Sve ćete naći u mojoj torbi.“

Karmela je na tren došla k sebi pa je rekla: „Hoću samo babicu. Neću tebe.“

„Sad se tu ništa ne može“, kazao je doktor, ne obraćajući se njoj. „Moramo da obavimo porođaj što je brže moguće.“

Pripremio je morfijum pa i njega ubrizgao u grofičinu tanku ruku. Pošto se Karmela opustila, uzeo je makaze i zamislio zarez – prvo ga je isprobao u vazduhu. Jedan kratak rez od dva i po centimetra. Čaršavi – gde su čaršavi? „Done-site čiste“, naredio je. „Smesta.“

Pjerandela se užasnuta zateturala. „Sve mora biti čisto!“, besneo je doktor, koji je zanat ispekao u blatu i ledu rovova u Trentinu. „Sve. Ako je grčevi ne ubiju, sepsa sigurno hoće.“

Karmela je ponovo došla k sebi, pogledi su im se ukrstili i on je video da su joj oči pune straha, kao kod stotina vojnika koje je operisao u ratu, kada bi se budili iz omamljenosti eterom. Spustio joj je ruku na rame. Na taj njegov dodir, nešto se u njoj promenilo, baš kao što je znao da će biti. Digla je glavu, i sa svom silinom kletve, rekla: „Ovo je tvoje delo.“

„Daj joj još morfijuma“, kazao je babici.

„Ovo je tvoje delo“, ponovila je Karmela. „Dete je tvoje. To svi znaju, sem tebe. Zašto nećeš da me pogledaš, Amedeo?“

Dao joj je injekciju i ne pogledavši njeno lice, ali je osećao kao da je, od težine te optužbe, soba odjednom postala tesna. Čim se Karmela ponovo opustila, kleknuo je i zasekao, gurnuo ruku unutra i okrenuo bebu. Onda ju je, uz pomoć forcepsa, jednim pokretom doneo na svet.

Dečak – već je disao. Presekao je pupčanic i spustio bebu u babičino naručje. „Ona još nije sigurna, dok ne izbaci posteljicu“, rekao je. Onda je čitava ta masa iskliznula i sve se okončalo, praćeno krvlju i suzama.

Karmela je uskoro počela da dolazi k sebi, kao što je i predvideo. Pridigla se na mokrim čaršavima i zatražila bebu. Osetio je mučninu od olakšanja i potrebe da prikriva to olakšanje. Otišao je do prozora. Pogledao je široki prilaz koji je od grofovih vrata vodio do puta. Video je kako svetiljke između drveća stvaraju sfere zelenkastog svetla. Video je, iza njih, melanholični predeo, samo pusto brdo i crno i beskonačno more. Sve se izmenilo otkako je poslednji put gledao taj prizor. Soba se izmenila. Karmela se izmenila. Ne bi prepoznao ni jedno ni drugo.

Pošto se umirio, vratio se pacijentima. Proverio je prvo Karmelin pa bebin puls. Zašao je ranu i sve premazao jodom. Posmatrao je spaljivanje posteljice, krvavih čaršava, gaze i zavoja. Tek je tada sebi dozvolio da propisno pogleda

Karmelu. Potpuno zaokupljena bebom, ona kao da više nije bila svesna njegovog prisustva. Čudno je pomisliti da je telo koje je porođaj toliko namučio, koje je on malopre sekao i ubadao injekcijama, bilo čitavo i mlado kada ju je poslednji put video. *Ovo je tvoje delo*, rekla je. *Dete je tvoje*. Dopustio je sebi da načas osmotri bebu. Snažan dečak sa crnom kosicom – tek rođena beba, po izgledu, može biti bilo čija. Dok ju je posmatrao, činilo se da poprima grofove crte lica, njegov debeli vrat i buljave oči.

Bilo kako bilo, ona ga je optužila i ništa drugo nije bilo važno.

Sada, pošto je završio posao, obuzeo ga je silan umor. Grof je došao na vrata i Karmelu su hitro obrisali i pokrili. Doktor je morao da objavi rođenje deteta. To je i uradio, sa većim oduševljenjem nego što je osećao, igrao je svoju ulogu, recitovao očekivane reči: „Lepo dete... zdrav dečak... bila je eklampsija... nadamo se da će oporavak biti brz.“

Grof je osmotrio bebu pa je osmotrio svoju ženu, a onda je klimnuo glavom doktoru i ovaj je shvatio da je slobodan.

Pošto više tu nije bio potreban, oprao je instrumente, spakovao ih i kroz polumračne hodnike vile izašao. Napolju se rađalo sunce i širilo blago svetlo svojstveno Mediteranu. Upravo je prošlo šest.

Neko je dotrčao između palmi. Ricu. „Sinjor doktore“, viknuo je oduševljeno starac, „rodio ti se sin!“

Obuzet silnim umorom, isprva nije shvatio. „Mali dečak!“, uzviknuo je Ricu ponovo. „Žena ti je rodila sina!“

Cazzo! Zaboravio je. Potrčao je u susret Ricuu. „Vrlo brz porođaj“, rekao je ovaj, zaboravivši na uzdržanost. „Samo sat vremena, a Đezuina je rekla da je mogla da ga obavi i zatvorenih očiju.“ Starac se načas zamislio. „Prava sreća. Ha! Hvala Bogu i Svetoj Agati, hvala svim svecima.“

Doktor je odbio napornu vožnju u magarećoj zaprezi, pa je potrčao ulicama koje su se upravo budile. Zrikavci su počinjali sa pesmom. Svetlost je ulazila u uličice i na trgove. Stotinu prozora u stotinu dvorišta otvaralo se uz hitar, nestrpljiv zvuk. Dok je trčao, osećao je kako i unutar njega i oko njega narasta silno svetlo, kao da je čitav svet njime ispunjen.

Spavaća soba je mirisala na krv i umor. Đezuina je dremala, uspravno sedeći, na stolici pored kreveta. Beba je takođe spavala, sklupčana kraj majke. „Oprosti, *amore*“, kazao je.

„Bilo je lakše nego što sam očekivala“, rekla je ona, na svoj uobičajen jednostavan način. „Koliko sam se samo plašila, a sve je bilo gotovo za sat vremena! Đezuina i ja smo se odlično snašle i bez tebe.“

Obrisao je tragove posteljice. Dete je bilo stvorenje koje se meškoljilo i kmećalo, tuđe poput tek rođenog mačeta. Uzeo ga je, osmotrio noge i ruke, pritisnuo mu tabane, razdvojio prste i – ponosno – oslušnuo stetoskopom ptičje kuckanje srca. Obuzela ga je ogromna radost i osetio se razneženo, gotovo poetski. O, koliko je drukčije biti otac nego biti samo ljubavnik – sada mu je to postalo jasno! Zašto je toliko čekao sa decom? Shvatio je da nijedan prethodni deo njegovog života nije bitan; sve dosadašnje samo je vodilo ka ovom času.

Sada je, međutim, postojao i problem druge bebe. Glasi ne će se do večeri proširiti po čitavom ostrvu, zahvaljujući onoj veštici Karmeli – pravo čudo, blizanci koje su rodile dve majke, došli su zajedno na svet kao po dogovoru! Znao je kako će ljudi da pričaju.

Njegova žena je ležala, iscrpena kao trkačica na duge pruge. Pregledao ju je i obasuo poljupcima – strastvenije nego što bi to činio da ga nije mučila griža savesti. Znao je

da slede velike nevolje: babica i Pjerandela su čule Karmeline optužbe. Takva glasina je dovoljna da mu i žena i susedi postanu neprijatelji, možda i da ga proteraju sa ostrva. Zasad je, međutim, puštao da u njemu postoji samo svetlo.

II

Njegovo rođenje niko nije slavio, niko ga nije zabeležio.

U gradu Firenci, iznad reke Arno, nalazi se trg mutnih svetala i plavičastih senki. Na jednoj strani tog trga diže se zgrada sa tremom koji drži devet stubova, a u zidu te zgrade nalazi se prozor sa rešetkom od šest metalnih prečaga: tri uspravne i tri vodoravne. Rešetka je tamna od rđe; u zimskim noćima ona upija hladnoću vazduha, njegovu vlagu, njegovu maglu. Iza prozora, u to doba, nalazilo se kameno postolje, a na postolju jastuk.

Tu je započeo doktorov život, jedne januarske noći, kada je bez mnogo ceremonije ubačen kroz metalnu rešetku. Zvono je zazvonilo. Gola i sama, beba je zaplakala.

Iznutra su se začuli koraci. Nečije ruke su ga digle. Neko ga je privio na uširkane grudi i odneo na svetlo.

Kada su ga bolničarke u sirotištu odmotale, otkrile su da mu je telo još osetljivo: uprkos veličini, bio je novorođenče. Oko vrata mu je, na crvenoj vrpici, visio medaljon sa svecem, presečen napola. „Možda je Sveti Hristifor“, rekla je jedna bolničarka. „Vidiš – dve noge i tri talasa, kao voda. Ili neki drugi južnjački svetac.“